

Цивільна процесуальна норма як об'єкт формалізації

Костянтин Адаסקалиця

аспірант 2 року навчання,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: AdaskalytsiaKK@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-2716-9343

В Україні тривають активні реформи в сфері правосуддя. У цьому контексті законодавство про цивільне судочинство зазнає змін та оновлень. У процесі відповідних оновлень окремої уваги заслуговує проблема якості формалізації цивільних процесуальних норм. Сьогодні перед проектувальниками актів законодавства про цивільне судочинство стоїть дуже не проста задача: забезпечувати виконання міжнародних зобов'язань, що Україна на себе взяла, відповідати на організаційні виклики сьогодення, підвищувати довіру громадян до суду та одночасно забезпечувати стабільність правової системи.

Цивільно-процесуальні норми, як об'єкт формалізації, мають певну власну специфіку. З одного боку, така специфіка обумовлена їх процедурним характером, а з іншого – специфічною категорією справ, принципів та інших властивостей, які відрізняють їх від норм інших процесуальних галузей права.

В ст. 1 ЦПК визначено, що він визначає юрисдикцію та повноваження загальних судів щодо цивільних спорів та інших визначених цим Кодексом справ, встановлює порядок здійснення цивільного судочинства.

В ч.1. ст.3 ЦПК також зазначено, що цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу, Закону України "Про міжнародне приватне право", законів України, що визначають особливості розгляду окремих категорій справ, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Отже, обсяг законодавства про цивільне судочинство не обмежуються виключно сукупністю норм самого ЦПК, і до нього входять також норми інших Законів, міжнародних договорів та Конституції. Тому науковці тлумачать, що норми цивільного процесуального права "регулюють суспільні відносини між судом і учасниками судового процесу в сфері здійснення судочинства в цивільних справах шляхом розгляду і вирішення цивільних справ у суді першої інстанції, а також у порядку перегляду судових рішень у вищестоящих судових інстанціях, перегляду рішень третейських судів і видачі виконавчих листів на примусове виконання їх рішень, відносини пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах, визнанням і виконанням рішень іноземних судів на території України" [1, с.13, 14].

В аспекті процесуальності цивільних процесуальних норм важливу характеристику їм надають визначені в ст. 2 ЦПК завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства. Із змісту відповідної статті можна виділити такі завдання цивільного судочинства: справедливість, неупередженість та своєчасність. Принципами цивільного судочинства визначено: верховенство

права; повагу до честі і гідності; рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом; гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; змагальність сторін; диспозитивність; пропорційність; обов'язковість судового рішення; забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом; розумність строків розгляду справи судом; неприпустимість зловживання процесуальними правами; відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

О.Ф. Скакун вказує на характерні відмінності процесуальних норм порівнянні з матеріальними та на зумовленість процесуальних норм особливостями норм тієї галузі матеріального права, з якою вони тісно пов'язані, і потребами якої обслуговуються [2, с. 289-291]. Також вона проводить лінію розмежування між процедурними нормами матеріального права і процесуальними нормами, які, на її думку, також є процедурними, проте регулюють відносини ніби «ззовні» і виконують службову роль відносно матеріальних.

Щоб визначити галузі матеріального права, що їх обслуговують цивільні процесуальні норми, пропонуємо звернутись до положень ч.1 ст.19 ЦПК. У вказаній статті визначено, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Цей перелік уточнено положенням про те, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами.

Таким чином, ми бачимо, що в порядку цивільного судочинства розглядається широке коло справ і застосовується широке коло норм матеріального законодавства. Але всі зазначені справи об'єднує «цивільна» природа правовідносин з яких вони походять. А отже саме характерні ознаки цивільної природи правовідносин, спори похідні від яких розглядаються в порядку цивільного судочинства і є тими особливими ознаками, що характеризують цивільні процесуальні норми, як об'єкт формалізації.

І. В. Спасибо-Фатєєва коментуючи положення ст.1 Цивільного кодексу зазначає критерії, що визначають відносини цивільними, а саме: юридична рівність, вільне волевиявлення та майнова самостійність [3, с.15].

Підсумуємо. Законодавство про цивільне судочинство складається не тільки з норм Цивільного процесуального кодексу України. Норми, що регулюють відповідні відносини, також містяться в Конституції, інших законах та міжнародних договорах, ратифікованих Верховною Радою. Цивільні процесуальні норми, як об'єкт формалізації, мають свої характерні ознаки, що обумовлені, з одного боку, їх процесуальністю, а з іншого - зв'язком з тими галузями матеріального права, які вони обслуговують. Процесуальність, як ознака цивільних процесуальних норм, найкращим чином розкривається через

завдання та принципи цивільного судочинства, а "цивільність" через критерії, що визначають відносини як цивільні.

Ключові слова: Норма права; формалізація; юридична техніка; цивільний процесуальний кодекс; цивільний кодекс; Конституція; законодавство; судочинство.

Список використаних джерел

1. О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук та інші. Цивільне процесуальне право України (загальна частина) Підручник, Чернівці, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022, 408 с.
2. О. Ф. Скакун. Теорія права і держави: Підручник. Київ : Алерта, 2021, 528 с.
3. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2020. – 928 с. – (Серія «Коментарі та аналітика»).